

international business activities by means of the foreign language. But the formation of the component of compatibility to conduct international business activities has not been considered at sufficient level. However, skills take a considerable part in professional training of specialists of economic specialties.

Business communication implies the complex of skills:

- to apply obtained knowledge in professional activities with an optimal benefit and priority and to apply the main competences which are typical for international economy industry;

- to communicate with foreign business partners professionally, namely: to understand position of interlocutor, put himself in his place, to talk to him on his rules to reach the set goals; to estimate critically the speech and business behavior from the point of view of appropriateness and expediency, in accordance with the situation of communication;

- to establish and keep trustful contact with the interlocutor, to create the atmosphere of efficiency, understanding; to achieve the goals effectively;

- to foresee and prevent conflict situations of intercultural origin.

The skills of conducting international professional activities were defined and they include skills: to use international economic terminology; to keep track of business correspondence; to apply innovative information technologies in professional economic activities; to conduct business negotiations, to take part in conferences, teleconferences and meetings, to make presentations.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ

Завалевська О. В., Долінський Б. Т.

Стаття присвячена визначенню ролі самостійної діяльності у процесі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій; подано різні підходи сучасних науковців до визначення поняття «самостійна робота»; доведена необхідність організації самостійної діяльності студентів під час їхньої підготовки до застосування індивідуальних освітніх траєкторій у подальшій діяльності.

***Ключові слова:** самостійна діяльність, майбутні учителі гуманітарних дисциплін, проектування індивідуальної освітньої траєкторії.*

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТРАЕКТОРИЙ

Завалевская Е. В., Долінский Б. Т.

Статья посвящена определению роли самостоятельной деятельности в процессе подготовки будущих учителей

гуманитарных дисциплин к использованию индивидуальных образовательных траекторий; поданы различные подходы современных ученых к определению понятия «самостоятельная работа»; доказана необходимость организации самостоятельной деятельности студентов во время подготовки к использованию индивидуальных образовательных траекторий в дальнейшей деятельности.

***Ключевые слова:** самостоятельная деятельность, будущее учителя гуманитарных дисциплин, проектирование индивидуальной образовательной траектории*

ORGANIZATION OF SELF-ACTIVITY IN THE PROCESS OF FUTURE TEACHERS' OF HUMANITIES PREPARATION FOR THE USAGE OF INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRAJECTORY

E. V. Zavalevskaya, B. T. Dolinskiy

The article brings to light the role of self-activity in the process of future teachers' of Humanities preparation for the usage of individual educational trajectory; modern scholars' various approaches to the definition of the notion "self-activity" have been examined; necessity of the organization of self-activity of students' preparation for the usage of individual educational trajectory has been proved.

***Key words:** self-activity, future teachers' of Humanities, planning of individual educational trajectory.*

Постановка проблеми. Сьогодні значне місце в сучасних дослідженнях посідає проблема індивідуалізації навчального процесу, розробки й реалізації індивідуальних освітніх траєкторій у підготовці учнів і студентів. Важливу роль у підготовці майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій відіграє самостійна діяльність, оскільки така діяльність дає можливість залучити кожного студента, всіх учасників до таких ситуацій, що враховують динамізм, зміну педагогічних дій та їх нестабільність.

Аналіз останніх публікацій. Проблема формування самостійності, організації самостійної роботи студентів розглядається у працях таких науковців, як С. Гончаренко, З. Горностаєва, Б. Єсіпов, В. Казаков, О. Пехота та ін. Питанням індивідуалізації навчальної діяльності в системі самостійної роботи присвячено праці Ю. Бабанського, І. Лернера, П. Підкасістого, Т. Шамовіта ін. Проблему диференціації навчання в межах освітньої системи досліджували А. Бударний, А. Кірсанов, І. Унт та ін. Питанням розробки й реалізації індивідуальних освітніх траєкторій присвячено праці К. Олександрова, Г. Прозументова, А. Хурорського, О. Тубельського, І. Якиманської та ін.

Мета статті. Розкрити значущість і необхідність самостійної діяльності студентів; визначити роль самостійної роботи під час підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій.

Основний виклад матеріалу. У психології самостійність тлумачиться як узагальнена властивість особистості, що виявляється в ініціативності, критичності, адекватній самооцінці та почутті особистої відповідальності за свою

діяльність і поведінку. Вона пов'язана з активною роботою думки, почуттів і волі. Цей зв'язок двобічний: 1) розвиток розумових і емоційно-вольових процесів – необхідна передумова самостійних суджень і дій; 2) судження і дії, що створюються у ході самостійної діяльності зміцнюють та формують здатність не лише свідомо приймати вмотивовані дії, але й досягати успішного виконання прийнятих рішень всупереч можливим складнощам [7].

Самостійна робота студентів розглядається як: засіб професійної підготовки (В. Сидоренко); ефективний засіб самонавчання та самопідготовки майбутнього педагога (С. Благініна); форма науково-дослідної діяльності в умовах кредитно-модульної системи (А. Конишева, О. Борисова, О. Ігнатович).

І. Бойко визначає самостійну роботу як «складне багатомірне педагогічне явище, яке включає систему взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, що утворюють цілісну єдність, підпорядковану цілям виховання, освіти і розвитку в умовах її опосередкованого управління і самоуправління». Науковець виокремлює в її структурі такі основні елементи, як-от: мета і зміст діяльності, методи, засоби та умови, планування, контроль та оцінка результатів діяльності [2].

Розглядаючи проблему самостійної роботи студентів, В. Казаков виокремлює низку вимог в ході вивчення предмета: формування самостійності студента; засвоєння знань, умінь і навичок; визначення для студентів предмета діяльності; забезпечення контролю дій студентів; інформування студентів про рівень досягнення цілей; визначення вимог до результатів діяльності студентів; створення зовнішніх умов самостійної роботи студентів; забезпечення внутрішніх умов (мотивація дій); урахування індивідуальних особливостей кожного студента; надання студентам можливості самостійно планувати свої дії; забезпечення студентам можливостей коректувати свої дії на основі самоконтролю і аналізу інформації про результативність [4].

Самостійна навчальна діяльність передбачає самостійну роботу як результат індивідуальної самостійності (контрольна робота, реферат, курсова робота та ін.), що також впливає на набуття вмінь і навичок роботи за індивідуальною освітньою траєкторією [3].

Т. Картель відзначає, що вміння самостійно працювати, думати, осмислювати навчальний матеріал, засвоювати його та вміти застосовувати свої знання стає основною передумовою ефективного формування у студентів професійної самостійності, а також успішного навчання. Але, на жаль, більшість студентів сьогодні неспроможні самостійно визначити мету, виокремити головне та відокремити від нього другорядне, проаналізувати факти, здійснити самоконтроль під час самостійного вивчення матеріалу. Це пов'язано насамперед із недостатньою підготовкою до самостійної роботи зі школи. Отже, самостійна діяльність повинна посідати особливе місце ще під час навчання в загальноосвітньому середньому навчальному закладі, адже формування особистості учня відбувається не тільки під впливом організованих навчально-виховних заходів, а й завдяки індивідуальним намаганням самих учнів [5].

Натомість, у вищій школі на самостійну роботу студентів відводиться 45% навчального часу, який передбачає не тільки розширення і доповнення отриманого на лекціях матеріалу, але і вимагає творчого характеру, самостійної підготовки до семінарських та практичних занять. Тому завданням вищої школи

є підготовка творчої особистості, здатної до самовдосконалення в подальшій професійній діяльності.

Студент розуміє самостійність як свободу пошуку вірного знання, відповіді на питання, рішення; вибору відповіді, рішення, а також творчості в конструюванні нового знання. На основі розуміння цінності суб'єктивної позиції студента в навчанні, викладач повинен створювати умови для прояву самостійності кожного студента, пропонуючи різні види діяльності, завдань тощо. Для того, щоб навіть «слабкий» студент проявив максимум самостійності і мав реальну можливість розвитку, викладач має пропонувати на занятті численні картки-консультації, таблиці порад і пам'ятки. Це не лише дозволить розвинути самостійність студентів, але і дозволить здійснити диференційований підхід в навчанні, тобто надасть змогу студенту навчатися за своєю індивідуальною траєкторією [6].

Для того, щоб майбутній учитель гуманітарних дисциплін міг досягти успіху на всіх ступенях шкільного курсу з орієнтацією на вікові особливості й можливості учнів, а також на норми, закладені у відповідних освітніх стандартах, підручниках, посібниках і методичних рекомендаціях, він має бути підготовлений до самостійного, творчого вирішення різноманітних методичних задач, що постійно виникають у навчально-виховному процесі. Сьогодення вимагає від сучасного вчителя оволодіння широким спектром психолого-педагогічних та спеціалізованих професійних знань, які б забезпечили готовність викладача виконувати покладені на нього навчальні, психолого-педагогічні, організаційно-методологічні та інші функції.

Отже, діяльність майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін залежить від його освіченості, здатності до саморозвитку, вміння орієнтуватись у величезному інформаційному просторі, використовувати інформаційні технології у своїй діяльності, а також виробленого власного стилю професійної діяльності.

Щодо самостійної діяльності майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін, то така діяльність передбачає так звану педагогічну імпровізацію, яка безпосередньо пов'язана з творчою природою самого педагогічного мистецтва, адже основне завдання вчителя-гуманітарія полягає в тому, щоб перенести акцент з усякого роду вправ на творчу розумову діяльність студентів, що сприятиме розробці їхньої власної індивідуальної освітньої траєкторії.

Проектуючи власну індивідуальну освітню траєкторію у ході навчання, студент потребує взаємодії з педагогом, який виступає в ролі наставника, порадирика, консультанта, здатний організувати свою професійну діяльність у такий спосіб, щоб навчити студентів переносити відповідальність за самостійне розв'язання особистісних і навчальних програм на самих себе, тобто прийти до абсолютної самостійності через взаємодію з педагогом [1]. Викладач надає допомогу кожному студентові індивідуально, застосовуючи різні форми організації самостійної роботи, такі як: ігри, дискусії, проєктні роботи, презентації, написання есе та ін., що значно підвищує їхню мотивацію і інтерес до навчання.

З цієї позиції і необхідно підходити до організації самостійної діяльності вчителя гуманітарних дисциплін за індивідуальними освітніми траєкторіями. При цьому слід підкреслити, що така діяльність вимагає від людини підвищеної емоційності, образності мислення, багатства художніх асоціацій.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури (Ю. Бабанський, О. Бодальов, В. Загвязинський, В. Кан-Калік, Н. Кузьміна та ін.) можна дійти

висновку, що такі якості, як: здатність до нестандартного рішення; пошуково-проблемний стиль мислення; уміння створювати проблемні, нестандартні навчальні і виховні ситуації; оригінальність у всіх сферах своєї діяльності; творча фантазія, розвинена уява; специфічні особистісні якості (сміливість, готовність до ризику, винахідливість, цілеспрямованість, оптимізм, ентузіазм, настирливість, впевненість, кмітливість, інтуїтивне відчуття нового та оригінального та ін.), сприяють успішній самостійній діяльності в підготовці майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій.

Література:

1. Александрова Е. А. Педагогическое сопровождение старшеклассников в процессе разработки и реализации индивидуальных образовательных траекторий: дис...д-ра пед. наук: 13.00.01 / Екатерина Александровна Александрова. – Тюмень, 2006. – 320 с.
2. Бойко Н.І. Форми та шляхи організації самостійної роботи студентів / Н.І.Бойко // Науковий вісник Ужгородського національного ун-ту. – Ужгород, 2001. – Вип.6. – С. 10-13.
3. Есипов Б. П. Самостоятельная работа учащихся на уроках / Б. П. Есипов. – М. : Учпедгиз, 1961. – 239 с.
4. Казаков В. А. Самостоятельная работа студентов и её информационно-методическое обеспечение / В. А. Казаков. – К. : Выш. шк., 1990. – 248 с.
5. Картель Т. М. Самостійна робота студентів як умова їх професійного становлення. – [Електронний текст]. – Режим доступу: <http://bibl.mk.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2006/50-37-13.pdf>
6. Коростіянець Т. П. Індивідуальна освітня траєкторія – освітня програма студента. – [Електронний текст]. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN21/13ktrops.pdf>
7. Психологический словарь / Под ред. В. П. Заиченко, Б. Г. Мещерякова. – [2-е изд., перераб. и доп.] – М. : Педагогика Пресс, 1998. – 440 с.

ORGANIZATION OF SELF-ACTIVITY IN THE PROCESS OF FUTURE TEACHERS' OF HUMANITIES PREPARATION FOR THE USAGE OF INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRAJECTORY

E. V. Zavalevskaya, B. T. Dolinskiy

Abstract. Today a considerable place in modern researches is occupied by the problem of individualization of educational process, development and realization of individual educational trajectories in students' preparation. An important role in future teachers' of humanitarian and preparation for the usage of individual educational trajectories is given to an independent activity, such as activity gives an opportunity to attract every student.

Independent work of students is examined as: means of professional preparation (V. Sidorenko); effective means of self-training and self-tuition of a future teacher (S. Blaginina); a form of a research activity in the conditions of the credit modular system (A. Konusheva, O. Borisova, O. Ignatovich).

Independent educational activity means an independent work as a result of individual independence (control work, report, term paper and so on) that also influences an acquisition of abilities and skills of work according to an individual educational trajectory.

Planning an own individual educational trajectory in the process of studying, a student needs to co-operate with a teacher, that plays role of a tutor, adviser, consultant, capable to organize the professional activity by such methods as to teach students to carry responsibility for their independent decision of personal and educational programs on itself, so that to come to an absolute independence through co-operation with a teacher. A teacher gives help to every student individually applying different forms of organization of independent work, such as: games, discussions, project works, presentations, writing of an essay and other activities that considerably promotes their motivation and interest to the studying in general.

From this position it is necessary to approach the organization of teacher's of Humanities independent activity according to the individual educational trajectories.

ПРОЕКТУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЕКТОРІЇ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Литвиненко С.А., Долинський Б.Т.

У статті представлено різні підходи вітчизняних і зарубіжних науковців щодо визначення феномена «індивідуальна освітня траєкторія»; розглянуто метод проектування й розробки індивідуальної освітньої траєкторії під час навчання майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Ключові слова: індивідуальна освітня траєкторія, вчителі-гуманітарії, проектування індивідуальної освітньої траєкторії.

ПРОЕКТИРОВАНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАЕКТОРИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН

С.А.Литвиненко, Б.Т.Долинский

В статье представлены различные подходы отечественных и зарубежных ученых к сущности трактования понятия «индивидуальная образовательная траектория»; рассмотрен метод проектирования и внедрения индивидуальной образовательной траектории в процесс обучения будущих учителей гуманитарных дисциплин.

Ключевые слова: индивидуальная образовательная траектория, учителя-гуманитарии, проектирование индивидуальной образовательной траектории.

PLANNING OF INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRAJECTORY IN THE PROCESS OF FUTURE TEACHERS' OF HUMANITY EDUCATION